

FILIP
PULMAN

Ćilibarski
durbin

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Philip Pullman

THE AMBER SPYGLASS

Copyright © 2000 by Philip Pullman

Translation copyright © 2002, 2018 za srpsko izdanje,
LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ćilibarski durbin

Ćilibarski durbin je treći i poslednji deo trilogije *Njegova mračna tkanja*, priče u tri knjige koja počinje *Severnom svetlošću* i nastavlja se *Čudotvornim nožem*. Radnja ove, završne knjige, odvija se između našeg sveta i nekoliko drugih.

Sadržaj

1	Začarana spavačica	11
2	Baltamos i Baruh	21
3	Strvinari	47
4	Ama i šišmiši	56
5	Kula od adamanta	65
6	Razrešenje unapred	76
7	Meri, sama	89
8	Votka	103
9	Uz reku	119
10	Točkovi	129
11	Vilini konjici	141
12	Prodor	155
13	Tijalis i Salmakija	166
14	Šta je to	178
15	Kovanje	192
16	Vozilo namere	205
17	Ulje i smola	227
18	Predgrađa mrtvih	242
19	Lajra i njena Smrt	258
20	Ušpon	275

21	Harpije	281
22	Šaptači	298
23	Bez izlaza	309
24	Gospođa Koultter u Ženevi	325
25	Sveti Jovan na Vodama	340
26	Ponor	354
27	Platforma	366
28	Ponoć	372
29	Bitka u dolini	385
30	Oblačna planina	394
31	Kraj Autoriteta	403
32	Jutro	419
33	Marcipan	433
34	Sada ga ima	447
35	Preko brda i dalje	454
36	Slomljena strela	470
37	Dine	480
38	Botanička bašta	498
	Izjave zahvalnosti	517

Začarana spavačica

**...DOK
IZ BEZDANE JAME
ZVER GRABLJIVA
GLEDAŠE
DEVOJKU KAKO
SNIVA...
Vilijem Blejk**

U DOLINI POD SENKOM rododendrona, nedaleko od linije snega, gde žubori potok mlečan od otopljenog snega i gde grlice i konopljarke lete između ogromnih borova, leži pećina, napola skrivena odozgo velikom stenom, a odozdo nakupljenim krutim i teškim lišćem.

Šuma je puna zvukova – žubor potoka između kamenja, šum vetra među iglicama borovih grana, zujanje buba i krici malih šumskih sisara, kao i ptičja pesma; s vremena na vreme jači udar vetra prevukao bi granu kedra ili jele preko druge i začuo bi se jecaj violončela.

Bilo je to mesto prepuno sunca, uvek živih boja; sjajni zraci boje limuna probadali su šumsko tlo između linija i mrlja smeđezelenih senki, a svetlost nikad nije mirovala jer je laka izmaglica često lebdela u vrhovima drveća, dajući sunčevim zrakama biserast sjaj i prevlačeći svaku šišarku vlagom koja je

blistala kad se magla razide. Ponekad bi se vlaga u oblacima zgusnula u sićušne kapljice, napola maglene, napola kišne, koje nisu padale, nego lebdele naniže i izazivale tihi šapat miliona iglica.

Uska staza pored potoka vodila je od sela – jedva nešto većeg od grupice pastirskih koliba – u dnu doline do polusrušenog hrama pored glečera, mesta na kom su izbledele svilene zastave lepršale na stalnom vetru iz visokih planina i sušili se žrtveni kolači od ječma i sušenog čaja koje su donosili bogobožazni seljani. Neobična igra svetlosti, led i para obavijali su ulaz u dolinu neprestanim dugama.

Pećina se nalazila malo iznad staze. Pre mnogo godina u njoj je živeo sveti čovek, meditirao, postio i molio se, i zbog uspomene na njega to mesto je postalo posvećeno. Pećina je bila duboka desetak metara i imala je suvo dno – idealna jazbina za medveda ili vuka, ali jedina bića koja su godinama u njoj živela bila su ptice i šišmiši.

Ali prilika što je čučala na ulazu, crnih očiju koje su letele tamo-amo i načuljenih oštrih ušiju, nije bila ni ptica ni šišmiš. Sunce joj je štedro obasjavalo gusto zlatno krzno dok je majmunskim šakama okretala šišarku, lomila deliće veštim prstima i vadila slatke semenke.

Iza majmuna, odmah iza linije do koje je dopiralo sunce, gospođa Koulter je grejala vodu u šerpici iznad petrolejske peći. Njen daimon upozoravajuće zamrmlja i ona podiže pogled.

Stazom je dolazila devojčica iz sela. Gospođa Koulter ju je poznavala; Ama joj je već nekoliko dana donosila hranu. Kad je stigla, gospođa Koulter je objavila kako je ona sveta žena, zauzeta meditacijom i molitvama, i kako je dala zavet da nikad ne govori s muškarcem. Ama je bila jedina osoba čije je posete prihvatala.

Ovog puta pak devojčica nije bila sama. S njom je došao i njen otac; dok se Ama penjala ka pećini, on je zastao malo podalje.

Ama dođe do ulaza u pećinu i pokloni se.

„Moj otac me šalje s molitvama za vašu naklonost“, reče Ama.

„Pozdravljam te, dete“, reče gospođa Koulter.

Devojčica je donela zavežljaj umotan u izbleđeli pamuk i položila ga gospođi Koulter pred noge. Onda joj je pružila buketic cveća – desetak anemona uvezanih pamučnim nitima – i stala brzo nešto da govori nervoznim glasom. Gospođa Koulter je ponešto razumela jezik ovih planinskih ljudi, ali nije želela da im otkrije koliko zapravo. Zato se nasmešila, pokazala devojčici da sklopi usne i posmatra njihova dva daimona. Zlatni majmun je ispružio svoju sićušnu crnu šapu, a Amin daimon, leptir, lepršao je sve bliže i bliže, dok mu se nije smestio na rožnati kažiprst.

Majmun ga je polako primeo uhu, a gospođa Koulter je osetila kako joj tanušna nit razumevanja ulazi u glavu i razjašnjava Amine reči. Seljani su se radovali što je jedna sveta žena kao što je ona našla utočište u pećini, ali govorkalo se da je dovela i pratioca, na neki način opasnog i moćnog.

To je seljane uplašilo. Da li je to drugo biće sluga ili gospodar gospođe Koulter? Da li im želi zlo? Zašto je uopšte tu? Hoće li dugo da ostanu? Ama je prenela ova pitanja krajnje sumnjičavo.

Gospođi Koulter pade na pamet sasvim nov odgovor dok se razumevanje njenog daimona pretvaralo u njeno sopstveno. Mogla je da kaže istinu. Ne celu, naravno, ali delimično da. Ta pomisao ju je gotovo naterala u smeh, ali to se nije osetilo u njenom glasu dok je objašnjavala:

„Da, sa mnom je još neko, ali nemate čega da se plašite. Ona je moja kći i na nju je bačena čarolija od koje je zaspala.

Došle smo ovamo da se sakrijemo od čarobnika koji ju je začarao, da bismo bile bezbedne dok se trudim da je izlečim. Ako želiš, uđi da je vidiš.“

Amu je napola umirio meki glas gospođe Koulter, ali se još napola plašila, a priča o čarobniku i vradžbinama uvećala je njeno strahopoštovanje. Ali zlatni majmun je tako nežno držao njenog daimona, a osim toga bila je i radoznala, pa je pošla za gospođom Koulter u pećinu.

Njen otac, dole na stazi, koraknu napred, a njegov daimon, vrana, podiže krila jednom-dvaput, ali ostadoše tamo gde su bili.

Gospođa Koulter je upalila sveću, jer je sunce brzo zalazilo, i povelu Amu u pećinu. Oči male devojčice su sjaknale u polumraku, široko otvorene, a ruke su joj se sve vreme pokretale – trljala je palcem ostale prste kako bi oterala opasnost zbunivši zle duhove.

„Vidiš?“, reče gospođa Koulter. „Ona nikome ne može da nanese zlo. Nemate čega da se plašite.“

Ama pogleda priliku u vreći za spavanje. Bila je to devojčica starija od nje tri-četiri godine. Kosa joj je imala boju kakvu Ama nikad pre nije videla – boju tamnog zlata, poput lavlje grive. Usne su joj bile čvrsto stisnute i nije bilo sumnje da je u dubokom snu, pošto joj je daimon bez svesti ležao omotan oko vrata. Bio je u obliku bića sličnog mungosu, ali manjeg, zlatnocrvene boje. Zlatni majmun je nežno gladio krzno između ušiju usnulog daimona i ovaj se, dok je Ama gledala, nelagodno promeškoltio i slabašno, promuklo mjauknuo. Amin daimon, sada miš, pribio joj se uz vrat i uplašeno virio kroz njenu kosu.

„Možeš da kažeš svom ocu šta si videla“, nastavi gospođa Koulter. „Ovde nema zlih duhova. Tu je samo moja kći, koja spava začaranim snom i o kojoj se brinem. Ali molim te, Ama,

---

reci svom ocu da ovo mora da ostane tajna. Niko osim vas dvoje ne sme da zna gde je Lajra. Ako čarobnik sazna gde je ona, naći će je i uništiće i nju i sve u blizini. Zato ćuti! Reci svom ocu i nikom drugom.“

Klekla je pored Lajre i sklonila joj vlažnu kosu sa usnulog lica, a zatim se sagnula i poljubila svoju kćer u obraz. Onda je podigla pogled svojih lepih, tužnih očiju i nasmešila se. Ami s takvom hrabrom samilošću da je devojčica osetila kako joj suze mute pogled.

Gospođa Koulter uzela je Amu za ruku dok su se vraćale ka izlazu iz pećine. Videvši njenog oca kako ih odozdo gleda sa strepnjom, sklopila je ruke i poklonila mu se, a on joj je s olakšanjem odgovorio dok se njegova kći, poklonivši se prethodno i gospođi Koulter i začaranoj spavačici, okretala i po sumraku silazila niz padinu.

Gospođa Koulter se vrati šerpici u kojoj je voda gotovo provrila.

Čučnuvši, izmrvila je nešto suvog lišća u vodu, dva prstohvata iz jedne vrećice, jedan iz druge, i u to dodala tri kapi nekog bledeg ulja. Mešala je oštro, brojeći u sebi dok nije prošlo pet minuta. Zatim je skinula šerpicu s vatre i sela da čeka da se voda ohladi.

Oko nje je ležala oprema iz logora pored plavog jezera u kom je umro ser Čarls – vreća za spavanje, ranac s rezervnom odećom i priborom za pranje, i slično. Bio je tu i sanduk od platna ispunjen morskou travom u kom su se nalazili razni instrumenti, kao i pištolj u futroli.

Napitak se brzo hladio na retkom vazduhu. Čim je došao na temperaturu tela, ona ga pažljivo presu u metalnu šolju s pipkom i ponese u dno pećine. Zlatni majmun je bacio svoju šišarku i pošao za njom.

Gospođa Koulter pažljivo spusti šolju na jedan nizak kamen i kleknu pored usnule Lajre. Zlatni majmun je čučnuo pored nje, spreman da zgrabi Pantalaimona ako se probudi.

Lajrina kosa bila je vlažna, a oči su joj se micale ispod spuštenih kapaka. Počela je da se meškolji; gospođa Koulter je, dok ju je ljubila, osetila kako joj kapci trepere, pa je znala da nema mnogo vremena pre nego što se Lajra sasvim probudi.

Podvukla je ruku devojčici pod glavu, a drugom joj sklonila mokre pramenove kose s čela. Lajrine usne se rasklopiše i ona tiho jeknu, a Pantalaimon joj se jače pribi uz grudi. Pogled zlatnog majmuna nije se odvajao od Lajrinog daimona, a njegovi crni prstići trzali su se na rubu vreće za spavanje.

Na jedan pogled gospođe Koulter on pusti vreću i odmače se za dužinu ruke. Žena nežno odiže ramena svoje kćeri sa tla; Lajrina glava se zaljuljala, ona duboko udahnu, a kapci joj zatreperiše, teški.

„Rodžer“, mrmljala je, „Rodžer... gde si... ne vidim...“

„Šššš“, šapnu joj majka, „ššš, mila moja, popij ovo.“

Ona prinese šolju Lajrinim usnama i nagnu je tako da ih je tečnost ovlažila. Osetivši to, Lajrin jezik se pomače da ih oliže, a onda gospođa Koulter vrlo pažljivo pusti još tečnosti; pre svakog gutljaja sačekala je da Lajra proguta prethodni.

To je potrajalo nekoliko minuta, ali šolja se na kraju ispraznila, pa gospođa Koulter ponovo spusti svoju kćer. Čim je Lajrina glava dotakla tlo, Pantalaimon joj se ponovo obavi oko vrata. Njegovo zlatnocrveno krzno bilo je mokro kao i njena kosa. Opet su čvrsto zaspali.

Zlatni majmun se bešumno vrati na ulaz pećine i sede da posmatra stazu. Gospođa Koulter potopi komad flanela u posudu s hladnom vodom i obrisa Lajrino lice, a onda otkopča njenu vreću za spavanje, opra joj ruke, vrat i ramena, jer Lajra je bila vrela. Zatim njena majka izvadi češalj i

---

nežno razmrsi pramenje Lajrine kose, začeslja je unazad i pažljivo je razdeli.

Ostavivši vreću otvorenom kako bi se devojčica rashladila, ona odmotava zavežljaj koji je donela Ama. Našla je nekoliko pljosnatih hlepčića, komad stišnjenih listova čaja i nešto lepljivog pirinča uvijenog u veliki list. Bilo je vreme da se zapali vatra. Planinska hladnoća po noći je bila žestoka. Radeći metodično, ona nagreba nešto suvog fitilja, poređa drva i zapali šibicu. I o tome je morala da razmisli: polako joj je ponestajalo šibica, kao i petroleja za peć; od sada će morati danonoćno da održava vatru.

Njen daimon je bio nezadovoljan. Nije mu se dopadalo ovo bavljenje u pećini, ali kad je pokušao da joj objasni svoju zabrinutost, ona ga je oterala. Okrenuo joj je leđa, svakim delom tela izražavajući nezadovoljstvo dok je bacao listiće šišarki u mrak. Ona nije na to obraćala pažnju, nego je uporno radila, vešto zapalila vatru i na nju stavila šerpu da zagreje vodu za čaj.

Ipak, majmunova ljutnja je uticala na nju; dok je mrvila listiće čaja u vodu, pitala se šta, za ime sveta, ona uopšte radi, da li je poludela i, po ko zna koji put, šta će se dogoditi kad Crkva sazna za ovo. Zlatni majmun je u pravu. Nije skrivala samo Lajru; skrivala je i samu sebe.

Iz mraka se pojavi mali dečak, pun nade i preplašen, šapućući bez prestanka:

„Lajra... Lajra... Lajra...“

Iza njega bilo je još prilika, slabije vidljivih i od njega, tiših. Činilo se da su iz istog društva i od iste vrste, ali nisu imale vidljivih lica ni glasova kojima bi govorili; njegov glas se pak nije pojačao preko šapata, a lice mu je bilo zasenjeno i nejasno, poput nečega napola zaboravljenog.

„Lajra... Lajra...“

Gde su oni?

Na velikoj ravnici po kojoj nije sijalo svetlo sa metalno tamnog neba, i gde je magla prekrivala vidik sa svih strana. Tlo je bila gola zemlja, utabana milionima stopala, iako su ta stopala bila lakša od pera; znači, mora da je vreme utabalo tlo, iako je ovde vreme stajalo; znači, mora da je to ovde tako. Ovo je kraj svih mesta i poslednji od svih svetova.

„Lajra...“ Gde su to oni?

Zatočeni su. Neko je počinio zločin, iako niko ne zna kakav, ni ko ga je počinio, niti koja je vlast donela presudu.

Zašto mali dečak stalno doziva Lajru po imenu?

Nada.

Ko su oni?

Duhovi.

A Lajra nije mogla da ih dotakne, koliko god se trudila. Njene zbunjene ruke prolazile su kroz njih, pa ipak je mali dečak stajao tamo i molio.

„Rodžere“, reče ona, ali iz grla joj izađe samo šapat.
„Oh, Rodžere, gde si? Kakvo je ovo mesto?“

On reče: „Ovo je svet mrtvih, Lajra – ne znam šta da radim – ne’am pojma hoću li da budem ovdi zauvek i ne’am pojma da li sam učinio nešta ružno ili šta, jerbo sam se trudio da budem dobar, ali mrzim sve ovo, plašim se i mrzim...“

A Lajra reče: „Ja

Baltamos i Baruh

I DUH PROĐE

ISPRED MENE I
DLAKE NA MOM

TELU

NAKOSTREŠIŠE SE.

Knjiga o Jovu

„ĆUTITE“, REČE VIL. „SAMO ćutite. Ne uznemiravajte me.“

To je bilo odmah nakon što je Lajra odvedena, odmah nakon što je Vil sišao s vrha planine, odmah nakon što mu je veštica ubila oca. Upalio je malenu limenu svetiljku koju je izvukao iz očevog zavežljaja pomoću suvih šibica koje je takođe tamo našao i čučnuo na ivicu stene da otvori Lajrin ranac.

Zavukao je zdravu ruku unutra i napipao teški aletimetar umotan u baršun. Instrument zablista na svetlu svetiljke; on ga pruži dvema prilikama koje su stajale pored njega, prilikama koje su sebe nazivale anđelima.

„Umete li da čitate ovo?“, upita.

„Ne“, reče glas. „Pođi s nama. Moraš da podeš. Pođi sada lordu Asrijelu.“

„Ko vam je rekao da pratite mog oca? Rekli ste da nije znao da ga sledite. Ali znao je“, reče Vil vatreno. „Rekao mi je da vas očekujem. Znao je više nego što ste mislili. Ko vas je poslao?“

„Niko nas nije poslao. Samo mi“, odgovori mu glas. „Želimo da služimo lordu Asrijelu. A mrtvi čovek, šta je *on* želeo da učiniš s nožem?“

Vil je morao da zastane.

„Rekao je da treba da ga odnesem lordu Asrijelu“, reče.

„Onda pođi s nama.“

„Ne. Neću dok ne pronađem Lajru.“

Umotao je aletiometar u baršun i vratio ga u njen ranac. Kad ga je spremio, umotao je teški očev plašt oko sebe da se zaštiti od kiše i ostao da čuči gde je i bio, zureći u dve senke.

„Da li vi govorite istinu?“, upita ih.

„Da.“

„Jeste li onda jači od ljudskih bića ili slabiji?“

„Slabiji smo. Vi imate prava tela, a mi ne. Ipak, moraš da pođeš s nama.“

„Ne. Ako sam ja jači, onda morate da me slušate. Osim toga, nož je kod mene. Prema tome, mogu da vam naredim: pomozite mi da nađem Lajru. Ne zanima me koliko će to da traje. Prvo ću nju da nađem, a *onda* idem lordu Asrijelu.“

Dve prilike su nemo stajale nekoliko trenutaka. Onda su odlebdle i stale da razgovaraju, iako Vil nije mogao da čuje ni reč.

Najzad su ponovo sletele i rekle:

„U redu. Činiš grešku, mada nam ne ostavljaš izbora. Pomoći ćemo ti da nađeš to dete.“

Vil se naprezao da ih bolje vidi u pomrčini, ali kiša mu je padala u oči.

„Dođite bliže da vas pogledam“, reče.

Oni mu priđuše, ali kao da su time postali još manje vidljivi.

„Hoću li vas videti bolje na dnevnom svetlu?“

„Ne, nego slabije. Mi nismo visokog reda među anđelima.“

„Pa, ako ja ne mogu da vas vidim, onda neće moći niko drugi, pa možete da ostanete skriveni. Idite i vidite možete li da saznate gde je otišla Lajra. Svakako ne može biti daleko. Bila je jedna žena – s njom je – žena koja ju je odvela. Idite i tražite, a onda se vratite da mi kažete šta ste videli.“

Anđeli uzleteše u olujno nebo i nestadoše. Vil je osećao kako ga obuzima ogromna sumorna težina; i pre borbe s ocem imao je malo snage, a sve ovo ga je skoro dotuklo. Želeo je samo da sklopi oči, tako teške i bolne od plača.

Povukao je plašt preko glave, stegao ranac uz grudi i u trenutku zaspao.

„Nigde“, reče glas.

Vil je ovo čuo u dubinama sna i borio se da se probudi. Najzad je (posle skoro celog minuta, toliko je duboko spavao) uspeo da otvori oči prema vedrom jutru ispred sebe.

„Gde ste?“, upita.

„Pored tebe“, reče anđeo. „S ove strane.“

Sunce je tek izašlo i stene, mahovina i lišajevi na njima blistali su oštro i sjajno na jutarnjem svetlu, ali nigde nije video nikakvu priliku.

„Rekao sam ti da nas je teže videti po danu“, nastavi glas. „Videćeš nas najbolje u polumraku, u zoru ili u sumrak; zatim po noći, a najslabije po suncu. Moj drug i ja smo tragali po planini i nismo našli ni ženu ni dete. Ali videli smo jedno jezero plave vode gde je žena sigurno logorovala. Tamo su jedan mrtav čovek i jedna veštica koju su pojele spektre.“

„Mrtav čovek? Kako izgleda?“

„Star je šezdesetak godina. Mesnat, glatke kože, srebrno-sive kose. Obučen je u skupu odeću, a oko njega se osećaju tragovi teškog mirisa.“

„Ser Čarls“, reče Vil. „Eto ko je to. Mora da ga je ubila gospođa Koulter. Pa, za promenu, eto nečeg dobrog.“

„Ostavila je tragove. Moj drug ih je pratio i vratiće se kad otkrije kuda vode. Ja ću ostati s tobom.“

Vil se uspravi na noge i pogleda unaokolo. Oluja je pročistila vazduh i jutro je bilo sveže i čisto, zbog čega je prizor oko njega izgledao još neprijatnije, jer u blizini su ležala tela nekoliko veštica koje su pratile njega i Lajru na sastanak s njegovim ocem. Strvinar surovog kljuna već je kidao lice jedne od njih, a Vil je video još veću ptičurinu kako kruži po vazduhu, kao da bira bogatiju gozbu.

Vil je pogledao svako telo, ali nijedno nije pripadalo Serafini Pekali, kraljici veštičjeg klana. Onda se setio; nije li ona nešto pre sutona iznenada otišla nekud?

Znači, možda je još živa. Ta pomisao ga razvedri; on osmotri horizont tražeći neki njen trag, ali gde god je pogledao video je samo plavi vazduh i oštro stenje.

„Gde si?“, upita on anđela.

„Pored tebe“, začu se glas, „kao i uvek.“

Vil pogleda nalevo, odakle je dopro glas, ali ne vide ništa.

„Znači, niko ne može da te vidi. Može li iko drugi osim mene da te čuje?“

„Ne ako šapućem“, odgovori anđeo suvo.

„Kako se zoveš? Imate li vi imena?“

„Da, imamo. Ja se zovem Baltamos. Moj drug je Baruh.“

Vil je razmišljao šta da radi. Kad čovek odabere jedan put između mnogih, svi ostali utruju poput sveća, kao da nikada nisu ni postojali. U tom trenutku pred Vilom su bile

---

sve mogućnosti, ali održati to stanje značilo je ne činiti ništa. Morao je ipak da odabere.

„Vratićemo se u planine“, reče. „Otići ćemo na to jezero. Možda tamo ima nešto što bi mi moglo poslužiti. Ionako sam žedan. Poći ću putem za koji mislim da je ispravan, a vi možete da me vodite ako pogrešim.“

Tek nakon nekoliko minuta hoda besputnom, kamenitom padinom Vil je shvatio da ga ruka više ne boli. Zapravo, shvatio je da nije ni pomislio na ranu otkako se probudio.

Stao je i pogledao grubo platno kojim mu je otac previo ruku posle njihove borbe. Bilo je masno od melema kojim je namazao ranu, ali nije bilo ni traga krvi; posle onolikog krvarenja koje je podneo otkako je izgubio prste, ovo je bilo toliko prijatno da mu je srce poskočilo od radosti.

Pokušao je da pokrene prste. Tačno, rana je i dalje bolela, ali drugačijim bolom; ne dubokim kidanjem od juče koje oduzima dah, nego slabijim, tupim osećajem. Činilo mu se da rana zarasta. To je učinio njegov otac. Čarolija veštica nije uspela, ali njegov otac ga je izlečio.

Nastavio je niz padinu, razvedren.

Bilo mu je potrebno tri sata i nekoliko reči uputstava da stigne do plavog jezerceta. Do tada je već iskopneo od žeđi, a na vrelom suncu plašt mu je bio težak i topao, mada mu je, kada ga je skinuo, nedostajala njegova zaštita, jer su gole mišice i vrat stali da mu gore. Odbacio je plašt i ranac i poslednje metre do jezerceta pretrčao; pao je ničice i dugim gutljajima pio ledenu vodu. Bila je toliko hladna da su ga zubi i glava zboleli.

Kad je ugasio žeđ, seo je i pogledao oko sebe. Juče nije bio u stanju da zapaža, ali danas je mnogo jasnije video izrazitu boju vode i čuo odasvud uporne glasove insekata.

„Baltamose?“

„Uvek tu.“

„Gde je mrtvac?“

„Iza velike stene s tvoje desne strane.“

„Ima li spektri u blizini?“

„Ne, nijedne.“

Vil uze ranac i plašt i krenu duž ivice jezera prema steni koju mu je pokazao Baltamos.

Ispod nje je bio smešten mali logor, pet-šest šatora i ostaci vatri. Vil se kretao oprezno za slučaj da je neko preživeo i skriva se.

Ali tišina je bila potpuna, zujanje insekata samo je lako grebuckalo njenu površinu. Šatori su mirovali, po nepomičnoj vodi još su se lako širili krugovi na mestu gde je pio. Brzi pokret nečeg zelenog pored stopala naterao ga je da zastane, ali to je bio samo maleni gušter.

Šatori su bili načinjeni od maskirnog materijala, zbog čega su se još više isticali među jednobojnim crvenkastim kamenjem. Pogledao je u prvi i video da je prazan. Takav je bio i drugi, ali u trećem je pronašao nešto vredno: porciju za jelo i kutiju šibica. Tu je bila i traka nečeg tamnog, dugačka i debela kao ruka. Prvo je pomislio da je to koža, ali je na suncu video da je to zapravo sušeno meso.

Pa, na kraju krajeva, imao je nož. Odsekao je tanak komad i otkrio da može da se žvaće, da je malo slan, ali dobrog ukusa. Stavio je meso i šibice zajedno s porcijom u svoj ranac i pretražio ostale šatore, ali bili su prazni.

Ostavio je najveći za kraj.

„Je li ovde mrtvi čovek?“, reče u vazduh.

„Da“, reče Baltamos. „Bio je otrovan.“

Vil oprezno priđe ulazu u šator, koji je gledao na jezero. Među prevrnutim platnenim stolicama ležalo je telo muškarca koji je u Vilovom svetu bio poznat kao ser Čarls Latrom, a u

Lajrinom kao lord Boreal, čoveka koji je ukrao aletiometar, što je pak dovelo Vila do čudotvornog noža. Ser Čarls je bio ljigav, nečastan i moćan, a sada je mrtav. Lice mu je bilo neprijatno zgrčeno, pa je Vil izbegavao da ga gleda, ali jedan pogled u unutrašnjost šatora otkri mu da tu ima mnoštvo korisnih stvari, pa je prekoračio preko tela da pogleda poblize.

Njegov otac, vojnici, istraživači, znali bi tačno šta da uzmu. Vil je morao da nagađa. Uzeo je uveličavajuće stakalce u čeličnoj kutiji, jer je mogao njime da pali vatru i tako uštedi šibice; kotur jakog kanapa, aluminijumsku čuturu za vodu, mnogo lakšu od kozje mešine koju je nosio, i malu limenu šolju; zatim mali dvogled, zamotuljak zlatnih novčića velik poput palca, kutiju za prvu pomoć, tablete za prečišćavanje vode, pakovanje kafe, tri pakovanja stišnjenog suvog voća, kesu ječmenih keksa, šest tabli slatkiša od mente „kendal“, kutiju udica i najlonsku strunu i, najzad, beležnicu, nekoliko olovaka i malu električnu baterijsku lampu.

Sve je spakovao u svoj ranac, odsekao još jedan komadić mesa, napio se vode i napunio čuturu, i onda rekao Baltamosu:

„Misliš li da mi treba još nešto?“

„Možda malo pameti“, dođe odgovor. „Malo sposobnosti da prepoznaš mudrost, da je poštuješ i slušaš je.“

„Jesi li ti mudar?“

„Mnogo više od tebe.“

„Pa, znaš, ja to ne vidim. Jesi li ti muškarac? Zvučiš kao muškarac.“

„Baruh je bio muškarac. Ja nisam. Sada je anđeo.“

„Znači...“ Vil ostavi ono što je radio – slaganje stvari u ranac tako da najteže dođu na dno – i pokuša da vidi anđela. Nije bilo ništa da se vidi. „Znači, on je bio muškarac“, nastavi,

„a onda... Da li ljudi postaju anđeli kad umru? To se događa posle smrti, je li?“

„Ne uvek. Ne u velikoj većini slučajeva... Vrlo retko.“

„A kada je živeo, onda?“

„Pre oko četiri hiljade godina. Ja sam mnogo stariji.“

„A je li živeo u mom svetu? Ili Lajrinom? Ili ovom?“

„U tvom. Ali postoje milioni svetova. To znaš.“

„Ali kako ljudi postaju anđeli?“

„Kakva je svrha ove metafizičke rasprave?“

„Samo hoću da znam.“

„Bolje ti je da se držiš svog zadatka. Opljačkao si imovinu ovog mrtvog čoveka, imaš sve igračke potrebne da te održe u životu; možemo li sada da pođemo?“

„Kad budem znao koji putem.“

„Kojim god putem da krenemo, Baruh će nas naći.“

„Onda će nas naći i ako ostanemo ovde. Imam da uradim još nekoliko stvari.“

Vil sede tako da ne vidi telo ser Čarlsa i pojede tri table *Kendalovog* slatkiša. Osetio se predivno osveženim i osnaženim posle bogatog obroka. Onda je ponovo pogledao aletio-metar. Svaka od trideset šest sličica naslikanih na slonovači bila je savršeno jasna; nije bilo sumnje da je ono dete, ono marioneta, ono tamo vekna hleba i tako dalje. Nejasno je samo bilo njihovo značenje.

„Kako Lajra ovo čita?“, upita on Baltamosa.

„Vrlo je moguće da je sve izmislila. Oni koji koriste te instrumente proučavali su ih mnogo godina, a i tako mogu da ih shvate samo uz pomoć mnogih knjiga.“

„Ona nije izmišljala. Čitala ga je kako treba. Rekla mi je stvari koje inače nije mogla da zna.“

„Onda je to i za mene tajna, uveravam te“, reče anđeo.

Gledajući aletiometar, Vil se setio nečega što mu je Lajra rekla o čitanju, nečega o stanju uma u koje mora da sklizne da bi instrument radio. To mu je zauzvrat pomoglo da oseti prefinjenost srebrne oštrice.

Osetivši znatiželju izvukao je nož i izrezao mali prozor ispred sebe. Kroz njega je video samo plavo nebo, ali dole, daleko ispod sebe, video je drveće i polja; njegov svet, bez sumnje.

Znači, planine u ovom svetu ne odgovaraju planinama u njegovom. Zatvorio je prozor, prvi put upotrebivši levu ruku. Kako se radovao što ponovo može da je koristi!

Onda mu na pamet pade jedna zamisao, tako naglo da je osetio električni udar.

Ako postoje milioni svetova, zašto nož otvara prozore samo između ovog sveta i njegovog sopstvenog?

Sigurno može da otvori prolaz u bilo koji.

Ponovo je podigao nož i pustio um da klizi do samog vrha oštrice, kao što mu je objasnio Đakomo Paradizi, sve dok se nije smestio među same atome; osećao je svaku najsitniju nit i drhtaj vazduha.

Umesto da zareže čim je osetio prvi majušni otpor, kao što je obično činio, pustio je nož da se kreće od jedne do druge tačke otpora. Kao da je pipao po nizu kopčica, pritiskajući nežno da se nijedna ne ošteti.

„Šta to radiš?“, začu glas iza sebe koji ga vrati u stvarnost.

„Istražujem“, reče Vil. „Budi tih i miči mi se s puta. Ako se približiš ovome iseći će te, a pošto te ne vidim, neću moći to da izbegnem.“

Baltamos ispusti zvuk prigušenog nezadovoljstva. Vil ponovo ispruži nož i potraži one sićušne zastanke i oklevanja. Bilo ih je mnogo više nego što je mislio. Dok je pipao duž njih bez potrebe da odmah proreže, otkrio je da je svaka

tačka drugačija; jedna je bila tvrda i određena, druga slična oblaku, treća klizava, četvrta krhka i osetljiva...

Ali među njima bilo je onih koje je lakše nalazio; unapred znajući odgovor, zarezao je kroz jednu da ga proveri; ponovo njegov svet.

Zatvorio je otvor i potražio vrhom noža drugačiju tačku. Našao je jednu elastičnu i otpornu i krenuo nožem kroz nju.

Da! Svet koji je video kroz taj prozor nije bio njegov; ovde je tlo bilo bliže, a predeo nisu činila zelena polja, nego pustinja s talasastim dinama.

Zatvorio je i taj prozor i pribrao se. Osećao je laku vrtoglavicu. Prvi put je shvatio jedan deo stvarne moći noža; vrlo pažljivo, položio ga je pored sebe.

„Hoćeš li tu da ostaneš ceo dan?“, upita Baltamos.

„Razmišljam. Možeš lako da prelaziš iz jednog sveta u drugi samo ako je tlo na istom mestu. Možda postoje mesta gde jeste tako i možda se tu najviše prozora otvaralo... I treba da znaš kako izgleda tačka tvog sveta, inače se nikad nećeš vratiti. Izgubićeš se zauvek.“

„Naravno. Ali da li bismo mogli...“

„I moraš da znaš u kom svetu je tlo na istom mestu, ili nema svrhe otvarati prozor“, nastavi Vil, govoreći sebi koliko i anđelu. „Znači, to nije tako lako kao što sam mislio. Možda smo s Oksfordom i Ćitagacom samo imali sreće. Ali ako samo...“

Ponovo je uzeo nož. Kao što ga je obuzimalo jasno i očigledno osećanje kad god bi dotakao tačku koja se otvara u njegov svet, postojalo je i drugačije osećanje na koje je naišao više puta – nekakav odjek, sličan udarcu u veliki drveni bubanj, osim što je, naravno, kao i sve ostalo, to bilo sićušno vibriranje praznog vazduha.

Evo ga. Pomerio se i osetio nešto drugo; evo ga opet.

Prorezao je i otkrio da je tačno pretpostavljao. Odjek je značio da je tlo u tom drugom svetu na istom mestu kao u ovom. Kroz prozor je video travnatu strmu livadu ispod širokog neba, po kojoj je paslo krdo mirnih životinja kakve nikad ranije nije video – životinje veličine bizona, širokih rogova i čupavog plavog krzna, s krutom grivom duž leđa.

Prošao je. Najbliža životinja podigla je nezainteresovano pogled, a onda se vratila paši. Ostavivši prozor otvoren, Vil je na livadi drugog sveta potražio vrhom noža poznate tačke otpora i otvorio ih.

Da, iz ovog sveta može da otvori prozor u svoj i da se opet nađe visoko iznad farmi i grmova i, da, može lako da nađe čvrsto vibriranje koje vodi u svet Čitagace koji je upravo ostavio.

S osećanjem dubokog olakšanja Vil se vrati u logor pored jezera, zatvorivši sve prozore za sobom. Sada je umeo da pronade put kući, sada se neće izgubiti, sad je mogao da se sakrije ako zatreba i da se bezbedno kreće.

Sa svakim povećanjem znanja rasla mu je i snaga. Vratio je nož u korice oko pasa i zabacio ranac na leđa.

„Pa, jesmo li spremni?“, upita podsmešljivi glas.

„Da. Objasniću ti ako želiš, ali ne zvučiš mi naročito zainteresovano.“

„Oh, sve što ti radiš me beskrajno opčinjava. Ali ja nisam važan. Šta nameravaš da kažeš onim ljudima koji dolaze?“

Vil se zapanjeno osvrnu oko sebe. Niže na stazi – daleko dole – video je kolonu putnika s tovarnim konjima kako se polako i uporno penje prema jezeru. Nisu ga još videli, ali ako ostane gde jeste, uskoro će ga opaziti.

Vil podiže očev plašt koji je ležao na suncu preko jedne stene. Ovako suv, bio je mnogo lakši. Pogledao je okolo; nije bilo više ničega što bi mogao da ponese.

„Hajdemo“, reče.

Moraće da popravi zavoj, ali to može da sačeka. Krenuo je obalom jezera, dalje od putnika, a anđeli su ga pratili, nevidljivi u vedrom vazduhu.

Mnogo kasnije sišli su s golih planina na kosu obraslu travom i patuljastim rododendronima. Vil je bio veoma umoran i uskoro je odlučio da se odmori.

Baltamos je malo govorio. S vremena na vreme bi rekao: „Ne tuda“, ili: „Tamo levo je lakša staza“, i Vil bi prihvatio savet, mada se zapravo kretao samog kretanja radi i da bi se udaljio od onih putnika, jer sve dok se drugi anđeo ne vrati s vestima, može slobodno da ostane i tu gde jeste.

Kada je sunce počelo da zalazi, pomislio je da bi mogao da vidi svog neobičnog pratioca. Njegov obris kao da je treperio na svetlu, a unutar njega vazduh je naizgled bio gušći.

„Baltamose“, reče Vil, „treba mi potok. Ima li neki u blizini?“

„Dole niz padinu ima izvor“, reče anđeo, „odmah iza onog drveća.“

„Hvala ti“, reče Vil.

Našao je izvor i dugo pio, a zatim napunio čaturu. Ali pre nego što je krenuo dalje do šumice, Baltamos uzviknu; Vil se okrenuo i video kako njegov obris hita preko padine prema – čemu? Anđeo je bio vidljiv samo delić sekunde, a Vil ga je bolje video kada ne gleda pravo u njega. Činilo se da je zastao i osluškivao, a zatim glatko poleteo ka Vilu.

„Ovde!“, rekao je, a u glasu mu prvi put nije bilo neodobravanja i sarkazma. „Baruh je došao ovuda! Tu je i jedan od onih prozora, gotovo nevidljiv. Dođi... dođi. Dođi odmah.“

Vil hitro pođe za njim, zaboravivši na umor. Prozor se, video je kad je stigao do njega, otvarao prema nejasnom predelu sličnom tundri, ravnijem od planina u svetu Čitagace, oblačnog neba. Prošao je, a Baltamos ga je pratio u stopu.

„Koji je ovo svet?“, upita Vil.

„Svet devojčice. Ovuda su prošli. Baruh je otišao napred. Prati ih.“

„Otkud znaš gde je on? Čitaš mu misli?“

„Naravno da mu čitam misli. Kud god da ode, moje srce ide s njim; mi osećamo kao jedan, iako smo dvoje.“

Vil se osvrnu okolo. Nije bilo znaka ljudskog života, a sa zalaskom sunca vazduh je postajao sve hladniji.

„Ne želim ovde da spavam“, reče. „Ostaću u svetu Čigace preko noći i vratiću se ujutru. Tamo makar ima šume, pa mogu da naložim vatru. A sada znam kako da osetim njen svet, moći ću da ga nađem nožem... Oh, Baltamose? Možeš li ti da uzmeš neki drugi oblik?“

„Zašto bih?“

„U ovom svetu ljudska bića imaju daimone, pa ću biti sumnjiv ako ga ne budem imao pored sebe. Lajra me se u prvo vreme plašila zbog toga. Znači, ako ćemo da putujemo njenim svetom, moraćeš da se pretvaraš da si moj daimon i da uzmeš oblik neke životinje. Neke ptice možda. Tako bi makar mogao da letiš.“

„Oh, kako zamorno.“

„Ipak, možeš li?“

„Mogao bih...“

„Onda to uradi sada. Da vidim.“

Anđelov obris kao da se skupio i pretvorio u sićušni vihor u vazduhu, a onda je na travu pred Vilove noge sleteo kos.

„Smesti mi se na rame“, reče Vil.

Ptica tako učini, a onda progovori poznatim Baltamosovim kiselim tonom:

„Radiću ovo samo kad je krajnje neophodno. Ovo je neopisivo ponižavajuće.“

„Baš mi je žao“, reče Vil. „Kad god u ovom svetu naiđemo na ljude, pretvorićeš se u pticu. Nema smisla da dižeš galamu i raspravljaš se. Samo tako učini.“

Kos mu odlete s ramena i nestade u vazduhu, a anđeo se ponovo pojavi, smrknut u polumraku. Pre nego što su se vratili kroz prozor Vil dobro pogleda unaokolo i onjuši vazduh; upoznao je svet u kom je Lajra bila u zarobljeništvu.

„Gde je sada tvoj drug?“, upita.

„Prati ženu ka jugu.“

„Onda ćemo ujutru i mi tim putem.“

Sutradan je Vil hodao satima ne videvši nikoga. Predeo su uglavnom činila niska brda obrasla kratkom suvom travom; kad god bi se našao na nekoj uzvišenoj tački Vil je tražio znake ljudskih naselja, ali ih nije nalazio. Jedino što je prekidalo dosadu smeđezelene pustoline bila je udaljena mrlja tamnijeg zelenila, pa je krenuo ka njoj jer je Baltamos rekao da je to šuma i da kroz nju prema jugu teče reka. Kad je sunce odskočilo pokušao je bezuspešno da odspava pod nekim niskim grmljem, a kad se približio sumrak bolela su ga stopala i bio je premoren.

„Sporo napredujemo“, reče Baltamos kiselo.

„Ja tu ne mogu ništa“, reče Vil. „Ako nemaš da kažeš ništa korisno, onda čuti.“

Dok su stigli do ivice šume sunce se nisko spustilo, a vazduh je bio prepun cvetnog praha, toliko da je Vil nekoliko puta kinuo i poplašio neke ptice koje su uz kreštanje prhnule uvis.

„Ovo su prvi živi stvorovi koje sam danas video“, reče Vil.
„Gde ćemo da logorujemo?“, upita Baltamos.

Anđeo je sada, pod dugim senkama drveća, povremeno bivao vidljiv. Ono što je Vil video od izraza njegovog lica bilo je mrgodno.

Vil reče: „Moraću da stanem ovde negde. Možeš da mi pomogneš da nađem dobro mesto. Čujem neki potok – vidi možeš li da ga nađeš.“

Anđeo nestade. Vil se vukao dalje, kroz nisko busenje vresa i kržljivu mirtu, žaleći što nema nikakve staze pod stopalima i sa strepnjom gledajući sunce; uskoro će morati da odabere gde da logoruje, ili će ga mrak naterati da stane gde se zatekne.

„Levo“, reče Baltamos, udaljen od njega za dužinu ruke.
„Potok i mrtvo drvo za vatru. Ovuda...“

Vil pođe za anđelovim glasom i uskoro pronade mesto koje mu je opisao. Potok je veselo tekao između stena prekrivenih mahovinom, nestajući u uskom malom ponoru, tamnom pod nadnesenim stablima. Pored potoka, travnata obala širila se malo unazad prema grmlju i niskom rastinju.

Pre nego što je legao da se odmori, Vil je krenuo da skupi drva; uskoro je naišao na oprljeno kamenje poređano ukrug po travi, gde je nekad davno neko ložio vatru. Nakupio je hrpu grančica i debljih grana i nožem ih skratio na zgodnu dužinu pre nego što je pokušao da ih zapali. Nije baš bio najveštiji u tome, i utrošio je nekoliko šibica pre nego što je uspeo da mu se vatra razgori.

Anđeo ga je posmatrao s nekakvom umornom strpljivošću.

Kad je zapalio vatru, Vil je pojeo dva ječmena keksa, nešto suvog mesa i *Kendalovog* slatkiša, zalivajući ih gutljajima

---

hladne vode. Baltamos je sedeo pored njega, ćutljiv. Vil ga najzad upita:

„Hoćeš li da me posmatraš sve vreme? Ne idem ja nikuda.“

„Ćekam Baruha. Vrtiće se uskoro, a onda ću da te zane-marim ako želiš.“

„Hoćeš li malo hrane?“

Baltamos se pomaće; bio je u iskušenju.

„Mislim, ja ne znam da li vi uopšte jedete“, reće Vil, „ali ako želiš nešto, samo izvoli.“

„Od čega je to...“, reće anđeo gadljivo pokazujući na tablu slatkiša.

„Uglavnom od šećera, mislim, i mente. Izvoli.“

Vil mu odlomi jednu kockicu. Baltamos pognu glavu i onjuši. Onda uze slatkiš, a Vil oseti njegove hladne i lagane prste na svojima.

„Mislim da će me ovo nahraniti“, reće. „Jedan komad mi je sasvim dovoljan, hvala.“

Seo je i tiho grickao. Vil je otkrio da, ako gleda u vatru, a anđela sasvim postrance, može mnogo bolje da ga vidi.

„Gde je Baruh?“, upita. „Može li da uspostavi dodir s tobom?“

„Osećam da je blizu. Uskoro će doći. Kad se vrati, razgo-varaćemo. Razgovor je najbolji.“

I zaista, jedva deset minuta kasnije ćuli su meki lepet krila. Baltamos hitro ustade. Sledećeg trenutka dva anđela su se grlila, a Vil, zureći u vatru, vide njihovu uzajamnu naklonost. Više od naklonosti: strasno su voleli jedan drugog.

Baruh sede pored svog druga, a Vil podstaće vatru tako da je oblak dima prošao između njih. Dim je ocrtao njihova tela i Vil ih prvi put jasno vide. Baltamos je bio vitak, uzana krila bila su mu elegantno savijena iza ramena, a izraz lica bio mu je mešavina nadmenog prezira i nežnog, žudnog saosećanja, kao da bi mogao da voli sve stvari na svetu kad